

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Authors' contribution/
 Wkład autorów:
 A. Study design/
 Zaplanowanie badań
 B. Data collection/
 Zebranie danych
 C. Statistical analysis/
 Analiza statystyczna
 D. Data interpretation/
 Interpretacja danych/
 E. Manuscript preparation/
 Przygotowanie tekstu
 F. Literature search/
 Opracowanie
 piśmiennictwa
 G. Funds collection/
 Pozyskanie funduszy

CULTURAL HERITAGE OF KASHUBIA IN THE OPINION OF TOURISTS

DZIEDZICTWO KULTUROWE KASZUB W OPINII TURYSTÓW

Irena Ozimek^{(A,B,C,D,E,F,G)1} Marianna Emilia Kohnke^{(A,B,C,D,E,F)1}

¹ Department of Marketing and Market Analyses, Warsaw University of Life Sciences, Poland

¹ Zakład Marketingu i Analiz Rynkowych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Polska

Citation:

Ozimek, I., Kohnke, M. (2022). Cultural heritage of Kashubia in the opinion of tourists / Dziedzictwo kulturowe Kaszub w opinii turystów. *Economic and Regional Studies*, 15(3), 368-383. <https://doi.org/10.2478/ers-2022-0025>

REVIEW ARTICLE

JEL code: D12, Z3

Submitted:
August 2022

Accepted:
August 2022

Tables: 6
Figures: 3
References: 25

Guest Editor dr. hab. Joanna Rakowska, Institute of Economics and Finance, Warsaw University of Life Sciences (SGGW), Poland

Abstract

Subject and aim of the study: The aim of the article was to present selected tangible and intangible elements of Kashubian culture and to present the results of a survey aimed at finding out tourists' opinions on the influence of cultural heritage on the perception of the Kashubian region.

Materials and methods: The research was conducted in April 2021 by means of a diagnostic poll method using a questionnaire survey. The survey was conducted among 254 respondents. During the survey, purposive sampling was used; the participants were domestic tourists who visited Kashubia at least once.

Results: The survey made it possible to assess the recognisability of the components of Kashubian culture and to find out the respondents' opinion on the perception of its individual elements.

Conclusions: The study found a very good impact of cultural heritage on the respondents' perception of the Kashubian region, which can be the basis for creating various cultural tourism products.

Keywords: Kashubia, culture, cultural tourism, cultural heritage

Streszczenie

Przedmiot i cel pracy: Celem artykułu było przedstawienie wybranych elementów materialnych oraz niematerialnych kultury kaszubskiej oraz zaprezentowanie wyników badań ankietowych, których celem było poznanie opinii turystów na temat wpływu dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub.

Materiały i metody: Badania przeprowadzono w kwietniu 2021 roku metodą sondażu diagnostycznego przy użyciu kwestionariusza ankiety. Badanie ankietowe przeprowadzono wśród 254 respondentów. Podczas realizacji badania zastosowano dobór celowy, uczestnikami badań byli turyści krajowi, którzy odwiedzili przynajmniej raz Kaszuby.

Wyniki: Badanie pozwoliło ocenić rozpoznawalność składników kultury kaszubskiej oraz poznać opinię respondentów na temat postrzegania poszczególnych jej elementów.

Wnioski: W badaniu stwierdzono bardzo dobry wpływ dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub przez respondentów, co może być podstawą do tworzenia różnorodnych produktów turystyki kulturowej.

Słowa kluczowe: Kaszuby, kultura, turystyka kulturowa, dziedzictwo kulturowe

ARTYKUŁ PRZEGLĄDOWY

Klasyfikacja JEL: D12, Z3

Zgłoszony:
Sierpień 2022

Zaakceptowany:
Sierpień 2022

Tabele: 6
Rysunki: 3
Literatura: 25

Address for correspondence/ Adres korespondencyjny: Irena Ozimek, prof. (irena_ozimek@sggw.edu.pl) (ORCID: 0000-0003-3430-8276), Marianna Emilia Kohnke, MA, (kohnke.marianna@gmail.com), Institute of Economics and Finance, Department of Development Policy and Marketing, Department of Marketing and Market Analyses, Warsaw University of Life Sciences, Poland, Nowoursynowska 166, 02-776 Warsaw, Poland, phone: 22 593 40 14

Journal included in: ERIH PLUS; AgEcon Search; AGRO; Arianta; Baidu Scholar; BazEkon; Cabell's Whitelist; CNKI Scholar; CNPIEC – cnpLINKer; EBSCO Discovery Service; EBSCO-CEEAS; EuroPub; Google Scholar; Index Copernicus IGV 2017-2020: 100,00; J-Gate; KESLI-NDSL; MyScienceWork; Naver Academic; Naviga (Softweco); Polish Ministry of Science and Higher Education 2021: 20 points; Primo Central; QOAM; ReadCube; Semantic Scholar; Summon (ProQuest); TDNet; WanFang Data; WorldCat.

Copyright: © The Authors, 2022. **Publisher:** John Paul II University of Applied Sciences in Białą Podlaską, Poland.

Introduction

The Kashubian region is located in the northern part of Poland and is considered one of the most attractive tourist regions in this country. The Kashubian community's strong attachment to tradition, cultivation of folk customs, as well as its own language and cultural identity make the region one of the most unique in the country (Recreation, 2020). Hence, it is important to conduct research on the impact of cultural heritage on tourists' perception of the Kashubian region. This is particularly important due to the authenticity of Kashubian culture. Each of its elements is extremely important in creating the image of Kashubia as a destination convenient for cultural tourism. Preserving Kashubian culture in its original form is extremely important to prevent globalisation and to maintain the diversity of cultures in Poland and around the world. To date, a great deal of scientific research and numerous publications on Kashubian cultural heritage have been carried out. The aim of the article is to present selected tangible and intangible elements of Kashubian culture and to present the results of a survey aimed at finding out tourists' opinions on the influence of cultural heritage on the perception of the Kashubian region.

Cultural heritage and cultural tourism in the light of literature data

As emphasised by Hełpa-Liszkowska, (2013, p. 8): "cultural heritage is a complex, multifaceted concept and, like culture itself, unmeasurable and difficult to define unambiguously."

As enshrined in the 1972 Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, cultural heritage are:

- monuments: architectural works, works of monumental sculpture and painting, elements or structures of an archaeological nature, inscriptions, cave dwellings and combinations of features, which are of outstanding universal value from the point of view of history, art or science;
- groups of buildings: groups of separate or connected buildings which, because of their architecture, their homogeneity or their place in the landscape, are of outstanding universal value from the point of view of history, art or science;
- sites: works of man or the combined works of nature and man, and areas including archaeological sites which are of outstanding universal value from the historical, aesthetic, ethnological or anthropological point of view (Convention..., 1972).

Wstęp

Kaszuby są regionem położonym w północnej części Polski i uznawane za jeden z najbardziej atrakcyjnych turystycznie regionów Polski. Duże przywiązanie społeczności kaszubskiej do tradycji, kultywowanie obyczajów ludowych, jak również posiadanie własnego języka oraz tożsamości kulturowej powodują, że region ten jest jednym z najbardziej unikatowych w skali kraju (Rekreacja, 2020). Stąd też istotne jest prowadzenie badań dotyczących wpływu dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub przez turystów. Jest to szczególnie ważne ze względu na autentyczność kultury kaszubskiej. Każdy z jej elementów jest niezwykle istotny w tworzeniu wizerunku Kaszub jako destynacji dogodnej do uprawiania turystyki kulturowej. Zachowanie kultury kaszubskiej w jej pierwotnym stanie jest kwestią niebywale istotną, w celu zapobiegania zjawisku globalizacji oraz podtrzymywania różnorodności kultur w Polsce oraz na świecie. Dotychczas przeprowadzono wiele badań naukowych oraz stworzono liczne publikacje na temat dziedzictwa kulturowego Kaszub. Celem artykułu jest przedstawienie wybranych elementów materialnych oraz niematerialnych kultury kaszubskiej oraz zaprezentowanie wyników badań ankietowych, których celem było poznanie opinii turystów na temat wpływu dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub.

Dziedzictwo kulturowe i turystyka kulturowa w świetle danych literaturowych

Jak podkreśla Hełpa-Liszkowska, (2013, s. 8) „dziedzictwo kulturowe jest pojęciem złożonym, wieloaspektowym i, jak sama kultura, niemierzalnym oraz trudnym do jednoznacznego zdefiniowania”.

Zgodnie z zapisem w Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego z 1972 roku, dziedzictwem kulturowym są:

- zabytki: dzieła architektury, rzeźby, i malarstwa monumentalnego, elementy i formacje o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów mające wyjątkową wartość dla ludzkości z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- zespoły: budowle oddzielne lub łączne, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową wartość dla ludzkości z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropogenicznego (Konwencja., 1972).

In 2003, the 32nd session General Conference of UNESCO took action to protect intangible heritage. Within the meaning of the Convention, intangible heritage is considered to be:

- oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage;
- performing arts;
- social practices, rituals and festive events;
- knowledge and practices concerning nature and the universe;
- traditional craftsmanship (Convention..., 2003).

Hence, it should be emphasised that within cultural heritage, material cultural heritage and heritage within spiritual culture should be mentioned. However, as Hełpa-Liszkowska (2012) points out, in addition to these two main, interrelated groups, a third strand is sometimes indicated, that is the culture of space management.

It is also worth emphasising that cultural heritage and cultural resources determine the development of tourism and are increasingly treated as an important factor in local and regional development (e.g.: Niemczyk, 2009; Hełpa-Liszkowska, 2013; Czapiewska, 2019; Ozimek et al, 2019; Rakowska et al, 2020).

The term cultural tourism has evolved over the years, with researchers adding more aspects to it over time. As a result, the contemporary definition differs from the vision of cultural tourism as defined years ago. In his research on cultural tourism, von Rohrscheidt (2008, p. 4) emphasised: "Not so long ago, until the early 1980s, cultural tourism (which was not, by the way, separated from all tourism activities) was understood as visiting those sites and participating in those events which, according to popular opinion, were associated with high culture." This thesis is confirmed by Marczak's (2000) definition of cultural tourism, emphasising that cultural tourism consists of visiting places of high tourist and historical value.

Researchers have begun to develop the definition of cultural tourism by adding more aspects to it and expanding its objectives. One of the more apt contemporary definitions is the one formulated by Marciszewska (2002, p. 5): "[...] the activity of people in their tourist destinations and while travelling from their usual place of residence, which allows them to get to know or experience different ways of life of other people – ways that reflect social customs, religious traditions, intellectual thought, cultural heritage and aiming at satisfying human needs, desires and cultural expectations."

Gaworecki's (2003, p. 390) definition is considered one of the most complete, according to which: "Cultural tourism is the movement of people from their usual places of residence to places of cultural attraction in order to acquire new information

W 2003 roku na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO podjęto działania mające na celu ochronę dziedzictwa niematerialnego. W rozumieniu Konwencji za dziedzictwo niematerialne uznawane są:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym (Konwencja..., 2003).

Stąd też podkreślić należy, że w obrębie dziedzictwa kulturowego wymienić należy dorobek kultury materialnej oraz dorobek w ramach kultury duchowej. Jednakże jak zwraca uwagę Hełpa-Liszkowska (2012), oprócz tych dwóch głównych, wzajemnie powiązanych grup, wskazywany jest czasem także trzeci nurt, tj. kultura gospodarowania przestrzenią.

Warto także podkreślić, że dziedzictwo kulturowe oraz zasoby kultury determinują rozwój turystyki oraz coraz częściej są traktowane jako istotny czynnik rozwoju lokalnego i regionalnego (m.in.: Niemczyk, 2009; Hełpa-Liszkowska, 2013; Czapiewska, 2019; Ozimek i in., 2019; Rakowska i in., 2020).

Termin turystyki kulturowej ewoluował przez lata, a badacze z biegiem czasu dodawali do niego kolejne aspekty. W związku z tym, definicja współczesna różni się od wizji turystyki kulturowej sprzed lat. W swoich badaniach na temat turystyki kulturowej von Rohrscheidt (2008, s. 4) podkreślił: „Jeszcze nie tak dawno, bo do początku lat osiemdziesiątych turystyka kulturowa (niewyodrębniana zresztą z ogółu aktywności turystycznych) była rozumiana jako zwiedzanie tych obiektów i uczestnictwo w tych imprezach, które w myśl powszechnej opinii kojarzyły się z kulturą wysoką”. Tę tezę potwierdza definicja turystyki kulturowej opracowana przez Marczaka (2000), podkreślająca, że turystyka kulturowa polega na odwiedzaniu miejsc o dużych wartościach turystycznych i historycznych.

Badacze zaczęli rozwijać definicję turystyki kulturowej poprzez dodawanie do niej kolejnych aspektów oraz rozszerzając jej cele. Jedną z trafniejszych współczesnych definicji jest ta sformułowana przez Marciszewską (2002, s. 5): „[...] aktywność osób w ich miejscach pobytu turystycznego oraz podczas podróży z miejsca stałego zamieszkania, która pozwala na poznanie lub doświadczenie różnych sposobów życia innych ludzi – sposobów odzwierciedlających obyczaje społeczne, tradycje religijne, myśl intelektualną, dziedzictwo kulturowe i mających na celu zaspokojenie ludzkich potrzeb, pragnień oraz oczekiwań w zakresie kultury.”

Definicja Gaworeckiego (2003, s. 390) uznawana jest za jedną z najpełniejszych, zgodnie z którą: „Turystyka kulturalna jest to przemieszczanie się osób

and experiences and to satisfy their own needs [...]. Cultural tourism encompasses both the cultural products of the past and the cultural products of the present and the ways of life of given groups of people or regions, it includes heritage-oriented tourism and art-oriented tourism."

Due to the diversity of culture in different regions of the world, cultural tourism can take different forms and types. Von Rohrscheidt (2008) in his research divided cultural tourism into three basic categories, which are subdivided into more specific types:

- high culture tourism (heritage tourism, museum tourism, literary tourism, high culture event tourism);
- educational tourism (study tours, thematic tours, language tours, seminar tours);
- general cultural tourism (urban tourism, rural-cultural tourism, ethnic tourism, tourism of military sites, tourism of industrial and technical sites, living history tourism, event tourism of popular culture, cultural-nature tourism, exotic tourism, religious and pilgrimage tourism, culinary tourism, hobby tourism, regional tourism).

It should be noted that there is a growing interest in tourist travel motivated by cultural destinations (Ozimek et al., 2019). Due to the multiplicity of types of cultural tourism, the motives for practising it are also different (Niemczyk, 2012). Jędrysiak (2008) distinguished the following travel motives associated with cultural tourism:

- getting to know new places, communities and cultures,
- interest in art, architecture and history,
- participation in cultural and artistic events,
- sentimental-ethnic motives (returning to one's roots),
- religious and cultural aspects.

Selected elements of Kashubian cultural heritage in the light of literature data

Among the material components, museums play a special role in the network of Kashubian cultural institutions. Kashubia is one of the regions with the highest saturation of museum institutions in contemporary Poland. Museums in Kashubia present a variety of institutional forms. One can distinguish between:

- self-governmental museums (e.g. in Sierakowice);

z miejsc ich stałego zamieszkania do miejsc atrakcji kulturalnych, w celu zdobycia nowych informacji i doświadczeń oraz zaspokojenia własnych potrzeb [...]. Turystyka kulturalna obejmuje zarówno wytwory kultury z przeszłości, jak i wytwory kultury współczesnej oraz sposoby życia danych grup ludzi lub regionów, obejmuje turystykę zorientowaną na dziedzictwo kultury oraz turystykę zorientowaną na sztukę."

Ze względu na różnorodność kultury w różnych regionach świata turystyka kulturowa może przyjmować różne formy oraz rodzaje. Von Rohrscheidt (2008) w swoich badaniach podzielił turystykę kulturową na trzy podstawowe kategorie, które dzielą się na bardziej szczegółowe rodzaje:

- turystyka kultury wysokiej (turystyka dziedzictwa kulturowego, turystyka muzealna, turystyka literacka, turystyka eventowa kultury wysokiej);
- turystyka edukacyjna (podróże studyjne, podróże tematyczne, podróże językowe, podróże seminaryjne);
- powszechna turystyka kulturowa (turystyka miejska, turystyka wiejsko-kulturowa, turystyka etniczna, turystyka obiektów militarnych, turystyka obiektów przemysłowych i technicznych, turystyka żywej historii, turystyka eventowa kultury popularnej, turystyka kulturowo-przyrodnicza, turystyka egzotyczna, turystyka religijna i pielgrzymkowa, turystyka kulinarna, turystyka hobbystyczna, turystyka regionalna).

Należy podkreślić, że wzrasta zainteresowanie podróżami turystycznymi motywowanymi celami kulturowymi (Ozimek i in., 2019). Ze względu na mnogość rodzajów turystyki kulturowej, różne są również motywy jej uprawiania (Niemczyk, 2012). Jędrysiak (2008) wyróżnił następujące motywy podróży związane z turystyką kulturową:

- poznanie nowych miejsc, społeczności i kultur,
- zainteresowanie sztuką, architekturą i historią,
- uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych i artystycznych,
- pobudki sentymentalno-etniczne (powrót do korzeni),
- aspekty religijne i kulturowe.

Wybrane elementy dziedzictwa kulturowego Kaszub w świetle danych literaturowych

Wśród składników materialnych, w sieci kaszubskich instytucji kultury szczególną rolę odgrywają muzea. Kaszuby należą do regionów o największym nasyceniu placówkami muzealnymi we współczesnej Polsce. Muzea na Kaszubach prezentują różnorodność form instytucjonalnych. Wyróżnić można muzea:

- samorządowe (np. w Sierakowicach);

- private museums (e.g. the “Pod Strzechą” fishing museum in Jastarnia);
- ecclesiastical museums (e.g. at the monastery in Wejherowo);
- museums run by non-governmental organisations (e.g. the fishing hut in Jastarnia supervised by the Kashubian-Pomeranian Association) (Obracht-Prondzyński, Fopke, Kulikowska, 2018).

Kashubian museums are also characterised by typological diversity. Among cultural institutions, one can find:

- historical museums (including, for example, educational ones such as the Museum of the Polish School in Płotowo, of literature – the Museum of Kashubian-Pomeranian Writing and Music in Wejherowo, or the Museum of the National Anthem in Będmin);
- martyrological museums (the Stutthof Museum in Sztutowo);
- archaeological museums (Museum of Archaeology in Gdańsk);
- maritime museums – unique to the Kashubian and Pomeranian region – combining historical, ethnographic, technical and natural aspects (National Maritime Museum with several branches);
- ethnographic museums (Museum of Kashubian Ceramics in Chmielno) (Obracht-Prondzyński et al., 2018).

There are a number of outdoor museums in the region, which fit the classification created by Maria Znamierowska-Prüfferowa (1969):

- museums bringing together relocated, historic, furnished residential, farm, industrial, and sacred buildings (Kashubian Ethnographic Park in Wdzydze Kiszewskie);
- open-air ethnographic museums – an example is the Ethnographic Park at the Ethnographic Museum in Toruń, which presents a Kashubian homestead;
- in situ museums – examples include open-air museum in Nadole, Sominy and Silno; the Museum of Slovinic Countryside in Kluki is an example of combining elements created in situ with translocated elements;
- reserves of compact village and town complexes – an example is the open-air museum in Swołów, which shows the entire German Pomeranian village.

A valuable element of Kashubian culture is also the Kashubian folk costume, which used to vary from county to county. The traditional costume of the Kashubian people used today can be observed at regional ceremonies as well as at events related to Kashubian culture. An example of an initiative to encourage the observation of Kashubian folk costumes is a project carried out annually in Jastarnia

- prywatne (np. Muzeum Rybackie „Pod Strzechą” w Jastarni);
- kościelne (np. przy klasztorze w Wejherowie);
- prowadzone przez organizacje pozarządowe (np. chata rybacka w Jastarni nadzorowana przez Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie) (Obracht-Prondzyński, Fopke, Kulikowska, 2018).

Kaszubskie muzea charakteryzuje również różnorodność typologiczna. Wśród instytucji kultury spotkać można muzea:

- historyczne (w tym np. oświatowe, jak Muzeum Szkoły Polskiej w Płotowie, literatury – Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, czy też Muzeum Hymnu Narodowego w Będminie);
- martyrologiczne (Muzeum Stutthof w Sztutowie);
- archeologiczne (Muzeum Archeologiczne w Gdańsku);
- morskie – wyjątkowe dla regionu Kaszub i Pomorza – łączące aspekty historyczne, etnograficzne, techniczne i przyrodnicze (Narodowe Muzeum Morskie posiadające kilka oddziałów);
- etnograficzne (Muzeum Ceramiki Kaszubskiej w Chmielnie) (Obracht-Prondzyński i in., 2018).

W regionie znajduje się wiele muzeów na wolnym powietrzu, które dopasować można do klasyfikacji stworzonej przez Marię Znamierowską-Prüfferową (1969):

- muzea skupiające przenoszone, zabytkowe, wyposażone budynki mieszkalne, gospodarcze przemysłowe i sakralne (Kaszubski Park Etnograficzny we Wdzydzech Kiszewskich);
- skanseny przymuzealne – przykładem może być Park Etnograficzny przy Muzeum Etnograficznym w Toruniu – zaprezentowano tam zagrodę kaszubską;
- muzea in situ – przykładem są zagrody skansenowe w Nadolu, Sominach oraz Silnie; Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach jest przykładem łączenia elementów powstałych in situ z translokowanymi;
- rezerваты zwartych zespołów wiejskich i miasteczkowych – przykładem jest zagroda skansenowa w Swołowie ukazująca całość niemieckiej wsi pomorskiej.

Cennym elementem kultury kaszubskiej jest również strój kaszubski, który był różny w poszczególnych powiatach. Stosowany obecnie tradycyjny strój mieszkańców Kaszub zaobserwować można na uroczystościach regionalnych, jak również podczas wydarzeń związanych z kulturą kaszubską. Przykładem inicjatywy sprzyjającej obserwacji strojów kaszubskich jest projekt realizowany corocznie w Jastarni o nazwie „*Jastarna przōdē lat* – Dawno temu w Jastarni”. W ramach wydarzenia członkowie

called "Jastarna przòdë lat – Dawno temu w Jastarni" [Long time ago in Jastarnia]. As part of the event, members of the Kashubian-Pomeranian Association together with volunteers present everyday life in Kashubia. During the re-enactment, one can observe live Kashubian costumes recreated on the basis of oral accounts, old engravings and photographs (Jabłoński, Kuklik, 2019).

Kashubian art grew out of and is an integral part of regional folk culture. It originally stemmed from a deep need to visualise religious feelings. Later, it also began to satisfy the aesthetic needs of people who could not afford to buy the works of professional artists. Nowadays, folk art is experiencing a renaissance and is presented in all ethnographic museums in Kashubia. It has also become a source of income for local artists, who exhibit their work during the tourist season at regional events such as fairs (Obracht-Prondzyński, 2007). There are hundreds of active folk artists in Kashubia, practising such traditional fields of folk art as sculpting, painting, wickerwork, pottery, embroidery and the art of making snuffboxes out of cattle horns. It is worth noting, among other things, the embroidery, as the most widespread field of folk art in Kashubia, the origins of which date back to the 13th century and are associated with the activity of the Norbertine Sisters of Żukowo and the Benedictine Sisters of Żarnowiec. Currently, there are several varieties of embroidery and more are being created all the time, e.g. in styles described as "borowiacki", "bytowski", "kartuski", "klukowski", "kościerski", "słupski", "tucholski", "wielewski", "gdański" (Obracht-Prondzyński et al., 2018). Several primary colours are used in embroidery, to which meaning is attributed: green (forests and meadows), blue (three different shades – sea, sky, lakes), yellow (sand and amber), red (blood shed for the homeland), black (fertile land) (Drzeżdżon 2018). Siemiński (2012) distinguished several basic contexts in which Kashubian embroidery currently functions:

- In gastronomic and food industry (food packaging and grocery shop signs),
- As commodity, associated with industrial and craft production of goods and utilitarian objects (porcelain, furniture),
- In occasional and festive context (regional events),
- In education (books, competitions),
- In tourist and memorabilia context (souvenirs, welcome signs in localities).

As far as the non-material components are concerned, it should be emphasised that traces of the original Kashubian culture can be seen in the cultivation of traditions, rituals and holidays. In the past, the cyclical rhythm of Kashubian life was naturally determined by nature and was linked to the intensity of work. In the life of the local community,

Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego wraz z wolontariuszami prezentują codzienne życie na Kaszubach. W trakcie inscenizacji zaobserwować można na żywo kaszubskie stroje odtworzone na podstawie ustnych przekazów, starych rycin i fotografii (Jabłoński, Kuklik, 2019).

Kaszubska sztuka wyrosła z regionalnej kultury ludowej oraz jest jej integralną częścią. Pierwotnie wynikała z głębokiej potrzeby wizualizacji uczuć religijnych. Następnie zaczęła zaspokajać również potrzeby estetyczne osób, których nie stać było na zakup dzieł zawodowych twórców. Obecnie sztuka ludowa przeżywa swój renesans, jest prezentowana we wszystkich muzeach etnograficznych na Kaszubach. Stała się ona również źródłem zarobku dla lokalnych artystów, wystawiających swoje prace w sezonie turystycznym podczas regionalnych wydarzeń, np. jarmarków (Obracht-Prondzyński, 2007). Na Kaszubach są setki aktywnych twórców ludowych, uprawiających takie tradycyjne dziedziny sztuki ludowej, jak: rzeźbiarstwo, malarstwo, plecionkarstwo, garncarstwo, rogarstwo, hafciarstwo. Warto m.in. zwrócić uwagę na hafciarstwo, jako najbardziej rozpowszechnioną dziedziną sztuki ludowej na Kaszubach, którego początki sięgają XIII wieku i związane są z działalnością żukowskich norbertanek oraz żarnowieckich benedyktynek. Obecnie istnieje kilka odmian haftu i ciągle powstają kolejne, np. borowiacki, bytowski, kartuski, klukowski,kościerski, słupski, tucholski, wielewski, gdański (Obracht-Prondzyński i in., 2018). W hafcie używane jest kilka kolorów podstawowych, którym przypisywane jest znaczenie: zielony (las i łąki), niebieski (3 różne odcienie – morze, niebo, jeziora), żółty (piasek i bursztyn), czerwony (krew przelana za ojczyznę), czarny (żywna ziemia) Drzeżdżon (2018). Siemiński (2012) wyróżnił kilka podstawowych kontekstów, w jakich obecnie funkcjonuje haft kaszubski:

- gastronomiczno-spożywczy (opakowania produktów żywnościowych i szyldy sklepów spożywczych),
- towarowy, związany z przemysłową i rzemieślniczą produkcją dóbr i przedmiotów użytkowych (porcelana, meble),
- okolicznościowo-festynowy (imprezy regionalne),
- edukacyjny (książki, konkursy),
- turystyczno-pamiątkarski (pamiątki, znaki powitalne w miejscowościach).

Odnosząc się do składników niematerialnych należy podkreślić, że ślady pierwotnej kultury kaszubskiej zaobserwować można w kultywowaniu tradycji, obrzędów oraz świąt. Dawniej cykliczny rytm życia Kaszubów wyznaczała naturalnie przyroda, było to związane z intensywnością prac zawodowych. W życiu lokalnej społeczności na obrzędy związane

rituals related to the rhythm of work were also overlaid with religious rituals at set times of the year (Drzeżdżon, 2014).

For hundreds of years, language has been a precious value in Kashubian culture. This was the result of long-lasting assimilation pressure, as a result of which the loss of one's own language meant that identity and awareness of belonging to the Kashubian community also disappeared. During the Prussian Partition, Kashubians spoke at least three languages: German in offices and schools, Polish in churches, and Kashubian in homes. The first mentions of the Kashubian language in literature appeared as early as at the beginning of the 16th century (Treder, 2006). Florian Ceynowa is considered to be the creator of the foundations of today's Kashubian language. He codified the grammar and introduced Kashubian language to literature and science. In 1850, he published the first primer containing the Kashubian alphabet, a multiplication table, prayers, and proverbs. Ceynowa also contributed to the publication of the first Kashubian magazine – *Skôrb kaszëbskò-słowińszci mowë*. Florian Ceynowa's successor was Rev. Bernard Sychta, the author of *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* [Dictionary of Kashubian dialects in view of folk culture]. Rev. Sychta's work is considered to be an encyclopaedia of Kashubian lore, including legends, humoresques, sayings, and proverbs (Drzeżdżon, 2018). Despite the activities of many literary artists, the Kashubian language only gained its status in the early 1990s. Prior to that, it was treated as a dialect, supradialect and subdialect of the Polish language, even though all these terms were incorrect. The Kashubian language is also not a Polish-German mixture, with Germanisms making up only about 7.5% of it (Obracht-Prondzyński, 2007). It should be emphasised that Kashubian is a language included in the West Slavic group.

Aim and methodology of the study

The aim of the own research was to find out the opinions of domestic tourists on the impact of cultural heritage on the perception of the Kashubian region. The specific objectives were formulated as follows:

- to identify the recognisability of elements associated with Kashubian culture;
- to identify the respondents' opinions on tangible and intangible elements of Kashubian culture;
- to make general assessment of the impact of cultural heritage on the perception of the Kashubian region by domestic tourists.

Primary research was carried out by a diagnostic poll method using a survey questionnaire in April 2021. The survey questionnaire was posted online, including on Facebook, websites dedicated to the Kashubian region and travel groups. The survey was

z rytmem pracy nakładały się również obrzędy religijne o ustalonych porach roku (Drzeżdżon, 2014).

W kulturze kaszubskiej przez setki lat cenną wartością pozostawał język. Było to wynikiem długotrwałego nacisku asymilacyjnego, wskutek którego utrata własnego języka oznaczała, że zamierała również tożsamość oraz świadomość przynależności do wspólnoty kaszubskiej. W czasach zaboru pruskiego Kaszubi posługiwali się co najmniej trzema językami: niemieckim w urzędach i szkołach, polskim w kościołach, kaszubskim w domach. Pierwsze wzmianki o języku kaszubskim w literaturze pojawiły się już na początku XVI wieku (Treder, 2006). Za twórcę podwalin dzisiejszego języka kaszubskiego uznaje się Floriana Ceynowę. Twórca ten skodyfikował gramatykę oraz wprowadził kaszubszczyznę do literatury oraz nauki. W 1850 roku opublikował on pierwszy elementarz zawierający alfabet kaszubski, tabliczkę mnożenia, modlitwy oraz przysłówia. Ceynowy przyczynił się również do wydania pierwszego czasopisma kaszubskiego – *Skôrb kaszëbskò-słowińszci mowë*. Następca Floriana Ceynowy był ks. Bernard Sychta, twórca *Słownika gwar kaszubskich na tle kultury ludowej*. Dzieło księdza Sychty uznawane jest za encyklopedię kaszubską, w której zawarte są podania, humoreski, powiedzenia oraz przysłówia (Drzeżdżon, 2018). Pomimo działalności wielu literackich twórców język kaszubski swój status uzyskał dopiero na początku lat 90. ubiegłego wieku. Wcześniej traktowany był jako dialekt, narzecze oraz gwara języka polskiego, pomimo że wszystkie te określenia były błędne. Język kaszubski nie jest również mieszanką polsko-niemiecką, a germanizmy stanowią w nim zaledwie około 7,5% (Obracht-Prondzyński, 2007). Należy podkreślić, że język kaszubski jest językiem zaliczanym do grupy zachodniosłowiańskiej.

Cel i metodyka badań

Celem badań własnych było poznanie opinii turystów krajowych na temat wpływu dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub. Cele szczegółowe sformułowano w sposób następujący:

- identyfikacja rozpoznawalności elementów związanych z kulturą kaszubską;
- poznanie opinii ankietowanych na temat składników materialnych i niematerialnych kultury kaszubskiej;
- ogólna ocena wpływu dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub przez turystów krajowych.

Badania pierwotne wykonano metodą sondażu diagnostycznego przy użyciu kwestionariusza ankiety w kwietniu 2021 roku. Kwestionariusz ankiety zamieszczony został w Internecie, między innymi

conducted among 254 respondents. During the survey, purposive sampling was used; the participants were domestic tourists who visited Kashubia at least once. The results of the survey were later compiled using Excel and IBM SPSS Statistics 28. Cross-tabulations and selected elements of descriptive statistics were used in the data analysis.

The characteristics of the respondents are presented in Table 1.

na portalu społecznościowym Facebook, stronach poświęconych regionowi Kaszub oraz grupach podróźniczych. Badania ankietowe przeprowadzono wśród 254 respondentów. Podczas realizacji badania zastosowano dobór celowy, uczestnikami badań byli turyści krajowi, którzy odwiedzili przynajmniej raz Kaszuby. Wyniki badania opracowane zostały z wykorzystaniem programów Excel i IBM SPSS Statistics 28. W analizie danych zastosowano tabele krzyżowe oraz wybrane elementy statystyki opisowej.

Charakterystykę respondentów przedstawiono w Tabeli 1.

Table 1. Gender characteristics of respondents (%)

Tabela 1. Charakterystyka respondentów pod względem płci (%)

Specification / Wyszczególnienie		Total / Ogółem [N=254]	Gender / Płeć	
			Women / kobiety [N=176]	Men / mężczyźni [N=78]
Age / Wiek	18-25 years old / 18-25 lat	15.4	16.5	12.8
	26-35 years old / 26-35 lat	19.3	19.9	17.9
	36-45 years old / 36-45 lat	22.4	21.6	24.4
	46-55 years old / 46-55 lat	26.0	26.1	25.6
	56-65 years old / 56-65 lat	12.2	11.4	14.1
	66 years old and older / 66 lat i więcej	4.7	4.5	5.1
Education / Wykształcenie	Primary/secondary education / podstawowe/gimnazjalne	1.2	0.0	3.8
	Vocational education / zawodowe	3.9	4.0	3.8
	Middle school education / średnie	34.3	35.2	32.1
	University education / wyższe	60.6	60.8	60.3
Place of residence / Miejsce zamieszkania	Countryside / wieś	17.7	18.8	18.9
	City with less than 50,000 residents / miasto poniżej 50 tys. mieszkańców	24.8	22.7	29.5
	City with more than 50,000 but less than 199,000 residents / miasto od 50 tys. do 199 tys. mieszkańców	18.5	17.6	20.5
	City with more than 200,000 but less than 499,000 residents / miasto od 200 tys. do 499 tys. mieszkańców	13.0	11.9	15.4
	City with more than 500,000 residents / miasto liczące od 500 tys. mieszkańców	26.0	29.0	19.2

Source: Own study.

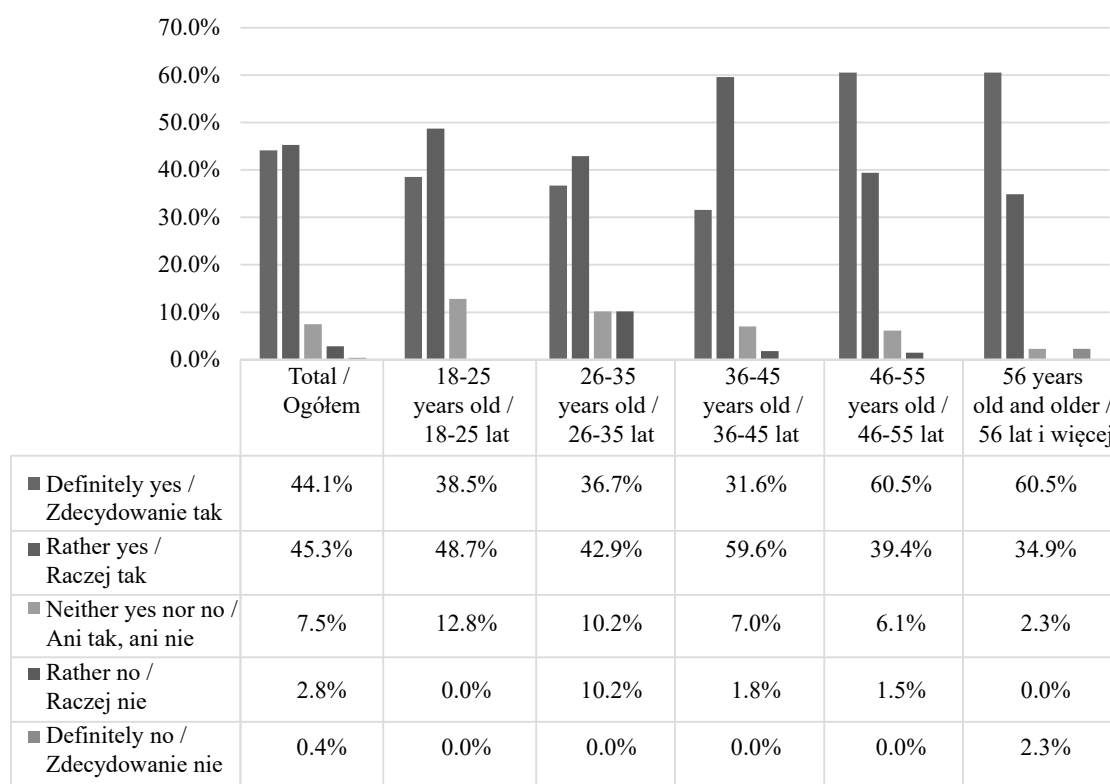
Źródło: Badania własne.

Influence of cultural heritage on the perception of the Kashubian region in the context of survey

Out of the 254 respondents, 7 declared that they had not heard of Kashubian culture, despite having visited the region at least once. The vast majority of respondents declared possessing knowledge of elements of Kashubian culture (Figure 1).

Wpływ dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub w kontekście badań ankietowych

Wśród 254 ankietowanych 7 osób zadeklarowało, iż nie słyszało o kulturze kaszubskiej, pomimo że odwiedziło ten region co najmniej raz. Znaczna większość respondentów zadeklarowała znajomość elementów kultury kaszubskiej (Figure 1).

Figure 1. Recognizability of elements of Kashubian culture among age groups (%)

Rysunek 1. Rozpoznawalność elementów kultury kaszubskiej wśród grup wiekowych (%)

Source: Own study.

Źródło: Badania własne.

Respondents in the age range 46-65 were the most likely to declare their knowledge in this area. The group of people aged between 26 and 35 had the highest number of respondents declaring their ignorance of elements of Kashubian culture. It should be noted that none of the youngest respondents declared ignorance of elements of Kashubian culture.

The respondents were asked about their familiarity with particular tangible and intangible elements of Kashubian culture (Table 2).

Najczęściej swoją wiedzę w tym zakresie deklarowali ankietowani będący w wieku 46-65 lat. W grupie osób między 26 a 35 rokiem życia pojawiło się najwięcej osób deklarujących nieznaną elementów kultury kaszubskiej. Podkreślić należy, że żaden z najmłodszych ankietowanych nie zadeklarował nieznaności elementów kultury kaszubskiej.

Ankietowanych zapytano o znajomość poszczególnych elementów materialnych oraz niematerialnych kultury kaszubskiej (Tabela 2).

Table 2. Familiarity with particular elements of Kashubian culture (%)

Tabela 2. Znajomość poszczególnych elementów kultury kaszubskiej (%)

Element / Element	Familiarity / Znajomość	Total / Ogółem [N=254]	Education / Wykształcenie	
			Primary/secondary/vocational/middle school education / podstawowe/ gimnazjalne/ zawodowe/średnie [N=100]	University education / wyższe [N=154]
Kashubian language / Język kaszubski	I'm familiar with / Znam	87.8	87.0	88.3
	I'm not familiar with / Nie znam	12.2	13.0	11.7
Regional cuisine / Kuchnia regionalna	I'm familiar with / Znam	76.4	79.0	74.6
	I'm not familiar with / Nie znam	23.6	21.0	25.4
Folk costume / Stroje ludowe	I'm familiar with / Znam	84.7	85.0	83.8
	I'm not familiar with / Nie znam	15.3	15.0	16.2

Traditions/holidays / Tradycje/święta	I'm familiar with / Znam	51.2	61.0	44.8
	I'm not familiar with / Nie znam	48.8	39.0	55.2
Folk music / Muzyka ludowa	I'm familiar with / Znam	55.9	61.0	52.6
	I'm not familiar with / Nie znam	44.1	39.0	47.4
Handicraft / Rękodzieło	I'm familiar with / Znam	82.7	84.0	81.8
	I'm not familiar with / Nie znam	17.3	16.0	18.2

Source: Own study.

Źródło: Badania własne.

Among all the respondents, the most familiar element was the Kashubian language (87.8%). The second element in terms of familiarity was folk costumes, recognised more often by respondents with secondary education according to the criterion of education (85.0%). Handicrafts were also a highly recognisable part of culture, indicated by 82.7% of respondents. The least familiar elements appeared to be traditions and holidays and folk music, especially among respondents representing higher education. The phenomenon of lesser familiarity with these elements may be due to lesser popularisation of these elements of Kashubian culture in terms of tourism. This may be a good indication for researchers as to what issues should be given more emphasis when cultivating authentic elements of Kashubian culture.

In order to verify their actual knowledge of the material elements of Kashubian culture, respondents were asked which embroidery was Kashubian. The pictures showed Kashubian, Lowicz and highlander embroidery in turn. As many as 87% of the respondents, regardless of their gender, chose the correct answer (Fig. 1). The second most frequently chosen embroidery was Lowicz embroidery, indicated by every 10th respondent. The results of own study agree with the results of other authors. A study conducted by Wojciechowska (2017) shows that Kashubian embroidery is recognised by 85% of respondents.

Wśród ogółu respondentów najbardziej znanym elementem był język kaszubski (87,8%). Drugim elementem pod względem znajomości były stroje ludowe, według kryterium wykształcenia rozpoznawane częściej przez respondentów z wykształceniem średnim (85,0%). Częścią kultury cieszącą się dużą rozpoznawalnością było również rękodzieło, wskazane przez 82,7% ankietowanych. Najmniej znanymi elementami okazały się być tradycje i święta oraz muzyka ludowa, szczególnie wśród badanych reprezentujących wyższe wykształcenie. Zjawisko mniejszej znajomości wymienionych elementów spowodowane może być mniejszą popularyzacją pod kątem turystyki tych części kultury kaszubskiej. Może to być dobrą wskazówką dla badaczy, na jakie kwestie należałoby położyć większy nacisk przy kultywowaniu autentycznych elementów kultury kaszubskiej.

W celu weryfikacji rzeczywistej znajomości elementów materialnych kultury kaszubskiej ankietowanych zapytano, który z haftów jest kaszubskim. Na zdjęciach znajdowały się kolejno haft: kaszubski, łowicki oraz góralski. Badani, aż w 87%, niezależnie od płci, wybrali poprawną odpowiedź (rys. 1). Drugim pod względem wybieralności był haft łowicki, wskazywany przez co 10 ankietowanego. Wyniki badań własnych zgadzają się z wynikami innych autorów. Z badania przeprowadzonego przez Wojciechowską (2017) wynika, iż haft kaszubski rozpoznaje 85% ankietowanych.

Figure 2. Kashubian embroidery

Rysunek 2. Haft kaszubski

Source: <https://czec.pl/pl/p/Naklejka-haft-kaszubski-szkola-zukowska-10-x-10-cm/5106> (access: 1/6/2021).

Źródło: <https://czec.pl/pl/p/Naklejka-haft-kaszubski-szkola-zukowska-10-x-10-cm/5106> (dostęp: 01.06.2021)

Another cultural element that respondents were asked about was regional cuisine. Respondents were asked which food products they mainly associate with Kashubian cuisine. Fish received the highest number of indications as a product associated with Kashubian cuisine (85.8%), which is an obvious consequence of the region's location by the Baltic Sea. Another product indicated as associated with Kashubian cuisine was strawberries, (29.9%), which may be related to the fact that the Kashubian strawberry has been registered at EU level as a Protected Geographical Indication (PGI). Mushrooms, as a product of Kashubian cuisine, were also associated with it by 29.5% of respondents. Respondents also showed great knowledge of regional cuisine, indicating goose meat (24.8%) much more frequently as a type of meat consumed in the Kashubian region. The products indicated least frequently were chicory coffee, pork and wine. There was also 7.1% of respondents who did not associate Kashubian cuisine with any of the products mentioned.

More than half of the survey participants (56.7%) had attended at least one cultural event. The largest proportion of respondents participated in Sobótka [Kupała Night] celebrations, with every third respondent (31.9%) taking part in it (Table 3). This may be due to the uniqueness of the whole event and the unusual setting, attracting tourists every year to Jastarnia for this one evening. Corpus Christi and Easter were the holidays attended by the most respondents aged 56 to 65. The events attended by the fewest respondents were the Harvest Festival and St Martin's Day. These events were celebrated much more often by respondents aged between 18 and 25 than by other respondents.

Kolejnym elementem kultury, o który pytani byli badani, była kuchnia regionalna. Respondentów zapytano z jakimi produktami spożywczymi kojarzy im się głównie kuchnia kaszubska. Największą liczbę wskazań, jako produkt kojarzący się z kuchnią kaszubską, otrzymały ryby (85,8%), co jest oczywistą konsekwencją położenia regionu nad Morzem Bałtyckim. Kolejnymi produktami wybieranymi jako związane z Kaszubami były truskawki, (29,9%), co związane może być z faktem, że truskawka kaszubska została zarejestrowana na poziomie unijnym jako Chronione Oznaczenie Geograficzne (ChoG). Grzyby, jako produkt kuchni kaszubskiej, również kojarzyło 29,5% ankietowanych. Respondenci wykazali się również dużą znajomością kuchni regionalnej, wskazując gęsinę (24,8%) znacznie częściej jako rodzaj mięsa spożywanego w regionie Kaszub. Produktami wskazywanymi najrzadziej były kawa zbożowa, wieprzowina oraz wino. Wśród badanych znalazło się również 7,1% osób, którym kuchnia kaszubska nie kojarzyła się z żadnym z wymienionych produktów.

Ponad połowa uczestników badania (56,7%) brała udział w co najmniej jednym wydarzeniu związanym z kulturą. Największa część respondentów uczestniczyła w obchodach Sobótki, udział w niej brał co 3 ankietowany (31,9%) (Tabela 3). Może to być spowodowane wyjątkowością całego wydarzenia oraz nietypową oprawą, przyciągającą turystów corocznie na ten jeden wieczór do Jastarni. Boże Ciało oraz Wielkanoc to święta, w których uczestniczyło najwięcej respondentów w wieku 56 a 65 lat. Wydarzeniami, w których udział brało najmniej ankietowanych, były Dożynki oraz Święto Marcina. Wydarzenia te były celebrowane znacznie częściej przez respondentów między 18 a 25 rokiem życia, niż pozostałych uczestników badania.

Table 3. Respondents' participation in Kashubian holidays (%)

Tabela 3. Uczestnictwo respondentów w świętach kaszubskich (%)

Specification / Wyszczególnienie	Total / Ogółem [N=144]	Age / Wiek				
		18-25 years old / 18-25 lat [N=18]	26-35 years old / 26-35 lat [N=28]	36-45 years old / 36-45 lat [N=26]	46-55 years old / 46-55 lat [N=42]	56 years old and older / 56 lat i więcej [N=30]
Sobótka / Sobótka	31.9	23.1	38.8	33.3	30.3	32.6
Easter / Wielkanoc	23.2	17.9	26.5	17.5	22.7	32.6
Christmas / Boże Narodzenie	20.5	12.8	22.4	19.3	25.8	18.6
Corpus Christi / Boże Ciało	16.5	12.8	20.4	7.0	16.7	27.9
Harvest Festival / Dożynki	8.7	12.2	1.8	6.1	11.6	8.7
St Martin's Day / Święto Marcina	5.1	10.3	4.1	1.8	6.1	4.7

Source: Own study.

Źródło: Badania własne.

In addition, respondents also identified events related to Kashubian culture that they had attended that were not mentioned in the survey questionnaire. Additional responses included events such as: Eel Days, Fisherman's Days, St. Roch's Church Fair, Jastarnia from the past, the Herring March, the Cranberry Festival.

Another of the many issues the survey participants were asked about was the attractiveness of elements of Kashubian culture (Table 4). The respondents rated the tangible and intangible elements of Kashubian culture at 4.60 on a 5-point scale, thus considering these elements to be definitely attractive. Respondents, including both women and men, rated the attractiveness of elements of Kashubian culture most frequently at 4 and 5 on a 5-point scale.

Ponadto respondenci wskazali również wydarzenia związane z kulturą kaszubską, w których uczestniczyli, a nie zostały one wymienione w kwestionariuszu ankiety. Wśród dodatkowych odpowiedzi znalazły się wydarzenia takie, jak: Dni Węgorza, Dni Rybaka, Odpust św. Rocha, Jastarnia przed laty, Marsz Śledzia, Festiwal Żurawiny.

Kolejnym z wielu zagadnień o jakie zapytano uczestników badania była atrakcyjność elementów kultury kaszubskiej (Tabela 4). Ankietowani ocenili składniki materialne i niematerialne kultury kaszubskiej na 4,60 w skali 5-stopniowej, uznając tym samym owe składniki za zdecydowanie atrakcyjne. Respondenci, w tym zarówno kobiety, jak i mężczyźni, oceniali atrakcyjność elementów kultury kaszubskiej najczęściej na oceny 4 i 5 w skali 5-stopniowej.

Table 4. Attractiveness of elements of Kashubian culture in respondents' opinion

Tabela 4. Atrakcyjność elementów kultury kaszubskiej w opinii respondentów

Specification / Wyszczególnienie		Total / Ogółem [N=254]	Gender / Płeć	
			Women / kobiety [N=176]	Men / mężczyźni [N=78]
% share of the rating / Udział % ocen	1 and 2	1.2	0.6	2.6
	3	2.3	1.7	3.8
	4 and 5	96.5	97.7	93.6
Average rating* / Średnia ocena*		4.60	4.59	4.63
Standard deviation / Odchylenie standardowe		±0.61	±0.55	±0.74

* Rating made on a 5-point scale, where 1 means definitely unattractive, 3 neither yes nor no and 5 definitely attractive.

Source: Own study.

* Ocena dokonana w skali 5-stopniowej, gdzie 1 oznacza zdecydowanie nieatrakcyjna, 3 ani tak, ani nie, a 5 zdecydowanie atrakcyjna.

Źródło: Badania własne.

The study assessed the impact of selected elements of Kashubian culture on the perception of the region, such as regional cuisine, folk costumes, traditions and holidays, folk music, handicrafts, and the Kashubian language (Table 5). As the cultural component with the most positive impact, respondents indicated handicrafts (95.3%), followed by the Kashubian language. The element most frequently indicated as having no influence was folk music (12.1%). Regional cuisine, folk costumes and handicrafts were most highly rated by respondents aged between 36 and 45. Traditions and festivals and folk music were rated most positively by respondents aged 18 to 25. Respondents aged between 18 and 25 and 56 and 65 had the best opinion of the impact of the Kashubian language on their perception of the region.

W badaniu ocenie poddano wpływ wybranych elementów kultury kaszubskiej na postrzeganie regionu, takich jak: kuchnia regionalna, stroje ludowe, tradycje i święta, muzyka ludowa, rękodzieło, język kaszubski (Tabela 5). Jako składnik kultury, o najbardziej pozytywnym wpływie, ankietowani wskazali rękodzieło (95,3%), a następnie język kaszubski. Elementem wskazywanym najczęściej jako niemający wpływu była muzyka ludowa (12,1%). Kuchnia regionalna, stroje ludowe oraz rękodzieło najlepiej oceniane były przez badanych w wieku pomiędzy 36 a 45 lat. Tradycje i święta oraz muzykę ludową najpozytywniej ocenili respondenci w wieku 18 a 25 lat. Najlepszą opinię o wpływie języka kaszubskiego na postrzeganie regionu mieli ankietowani w wieku między 18 a 25 lat oraz 56 a 65 lat.

Table 5. Influence of particular cultural elements on respondents' perception of the region by age group (%)**Tabela 5.** Wpływ poszczególnych elementów kultury na postrzeganie regionu przez respondentów z uwzględnieniem ich grup wiekowych (%)

Specification / Wyszczególnienie		Total / Ogółem [N=254]	Age / Wiek				
			18-25 years old / 18-25 lat [N=39]	26-35 years old / 26-35 lat [N=49]	36-45 years old / 36-45 lat [N=57]	46-55 years old / 46-55 lat [N=66]	56 years old and older / 56 i więcej lat [N=43]
Regional cuisine / Kuchnia regionalna	positive / pozytywny	93.3	92.3	89.8	96.5	92.4	95.3
	negative / negatywny	1.2	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0
	no influence / brak wpływu	7.5	7.7	10.2	3.5	6.1	4.7
Folk costume / Stroje ludowe	positive / pozytywny	91.3	92.3	87.8	93.0	90.9	93.0
	negative / negatywny	1.2	0.0	2.0	0.0	3.0	0.0
	no influence / brak wpływu	7.5	7.7	10.2	7.0	6.1	7.0
Traditions/holi- days / Tradycje/ Święta	positive / pozytywny	88.6	92.3	85.7	87.7	89.4	88.6
	negative / negatywny	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	no influence / brak wpływu	11.4	7.7	14.3	12.3	10.6	11.4
Folk music / Muzyka ludowa	positive / pozytywny	87.0	94.9	83.7	89.5	80.3	90.7
	negative / negatywny	0.8	0.0	2.0	0.0	1.5	0.0
	no influence / brak wpływu	12.1	5.1	14.3	10.5	18.2	9.3
Handicraft / Rękodzieło	positive / pozytywny	95.3	94.9	95.9	98.2	92.4	95.3
	negative / negatywny	0.4	0.0	0.0	0.0	1.5	0.0
	no influence / brak wpływu	4.3	5.1	4.1	1.8	6.1	4.7
Kashubian langu- age / Język kaszubski	positive / pozytywny	94.5	97.4	93.9	94.7	90.9	97.7
	negative / negatywny	2.0	0.0	2.0	0.0	6.1	0.0
	no influence / brak wpływu	3.5	2.6	4.1	5.3	3.0	2.3

Source: Own study.

Źródło: Badania własne.

As can be seen from the analysis of the data, respondents, including both women and men, felt that cultural heritage has a very good impact on the perception of the Kashubian region, as evidenced by the high rating on a 5-point scale amounting to 4.82 (Table 6).

Jak wynika z analizy danych, respondenci, w tym zarówno kobiety i mężczyźni, uważali, że dziedzictwo kulturowe ma bardzo dobry wpływ na postrzeganie regionu Kaszub, o czym świadczy wysoka ocena dokonana w skali 5-stopniowej, wynosząca 4,82 (Tabela 6).

Table 6. Influence of cultural heritage on perception of the Kashubian region in the opinion of the respondents**Tabela 6.** Wpływ dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub w opinii respondentów

Specification / Wyszczególnienie		Total / Ogółem [N=254]	Gender / Płeć	
			Women / kobiety [N=176]	Men / mężczyźni [N=78]
% share of the rating / Udział % ocen	1 and 2	1.2	0.6	2.6
	3	2.4	1.7	3.8
	4 and 5	96.5	97.7	93.6
Average rating* / Średnia ocena*		4.82	4.82	4.82
Standard deviation / Odchylenie standardowe		±0.61	±0.60	±0.63

* Rating made on a 5-point scale, where 1 means definitely no, 3 neither yes nor no and 5 definitely yes.

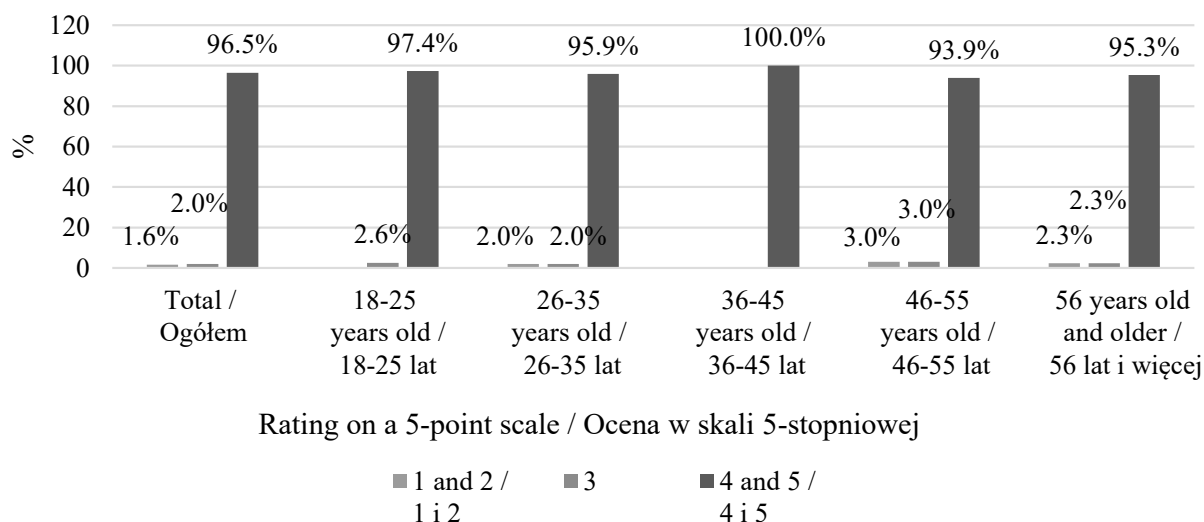
Source: Own study.

* Ocena dokonana w skali 5-stopniowej, gdzie 1 oznacza zdecydowanie nie, 3 ani tak, ani nie, a 5 - zdecydowanie tak.

Źródło: Badania własne.

Respondents were asked if they would recommend Kashubia as a region for cultural tourism and their opinions were positive. The vast majority of respondents (96.5%) would recommend Kashubia for cultural tourism (Figure 3). All survey participants between the ages of 36 and 45 unanimously declared that they would recommend Kashubia as a region for cultural tourism.

Respondentów zapytano, czy poleciliby Kaszuby jako region do uprawiania turystyki kulturowej i ich opinie okazały się być pozytywne. Zdecydowana większość ankietowanych (96,5%) poleciłaby Kaszuby do uprawiania turystyki kulturowej (Rysunek 3). Wszyscy uczestnicy badania między 36 a 45 rokiem życia, zgodnie zadeklarowali, że poleciliby Kaszuby jako region do uprawiania turystyki kulturowej.

Figure 3. Kashubia as a region for cultural tourism in the opinion of respondents* (%)

Rysunek 3. Kaszuby jako region do uprawiania turystyki kulturowej w opinii respondentów* (%)

*Assessment made on a 5-point scale, where 1 means that the respondent completely disagrees and 5 means that the respondent completely agrees with the statement.

*Ocena dokonana w skali 5-stopniowej, gdzie ocena 1 oznacza, że respondent całkowicie się nie zgadza, a ocena 5, że całkowicie się zgadza z danym stwierdzeniem.

Source: Own study

Źródło: Badania własne.

The results of our own research confirm the results of Mokras-Grabowska (2009), who showed, on the basis of tourism products created on the basis of folk culture resources, that Kashubia has great potential for cultural tourism.

Wyniki badań własnych potwierdzają wyniki Mokras-Grabowskiej (2009), która wykazała na podstawie produktów turystycznych tworzonych w oparciu o zasoby kultury ludowej, że Kaszuby mają duży potencjał do uprawiania turystyki kulturowej.

Conclusions

The study identified the recognizability of Kashubian cultural elements among the respondents. Therefore, both the respondents' declarations of familiarity with selected elements of Kashubian culture and the respondents' actual knowledge were verified. The participants of the survey declared a very good knowledge of Kashubian culture. The best recognised elements of Kashubian culture among the survey participants were the Kashubian language and folk costume.

It was also important to find out respondents' opinions on the impact of particular tangible and intangible components of Kashubian culture on the perception of the region. The following elements were included: Kashubian language, handicrafts, folk

Wnioski

W badaniu zidentyfikowano rozpoznawalność elementów kultury kaszubskiej wśród respondentów. W związku z tym zbadano zarówno deklaracje ankietowanych dotyczące znajomości wybranych elementów kultury kaszubskiej, jak również zweryfikowano rzeczywistą wiedzę ankietowanych. Uczestnicy badania zadeklarowali bardzo dobrą znajomość kultury kaszubskiej. Najlepiej rozpoznawalnymi elementami kultury kaszubskiej wśród uczestników badania okazał się język kaszubski oraz strój ludowy.

Istotnym elementem badań było również poznanie opinii respondentów na temat wpływu poszczególnych składników materialnych i niematerialnych kultury kaszubskiej na postrzeganie regionu. Uwzględniono takie elementy, jak: język kaszubski,

costumes, regional cuisine, folk music and traditions and holidays. Respondents indicated handicrafts and the Kashubian language as the cultural elements with the most positive impact. The element most frequently indicated as having no influence was folk music.

One of the specific aims of the study was to examine the impact of cultural heritage on the perception of the Kashubian region. Due to the richness of Kashubian culture, a research hypothesis was set: *According to tourists, cultural heritage has a very good impact on respondents' perception of the Kashubian region.* The hypothesis proved to be accurate, as the respondents rated this factor at 4.82 on a 5-point scale. Furthermore, the vast majority of respondents (96.5%) would recommend Kashubia as a region for cultural tourism.

Based on the survey, the following conclusions were drawn:

1. Kashubian cultural elements have a very high potential for creating cultural tourism products.
2. Sobótka is the holiday that interests the largest number of respondents, therefore, such an event should be organised not only in Jastarnia, but in many towns in the region.
3. Organisations responsible for promoting tourism in the region should pay more attention to promoting folk music and Kashubian traditions and holidays as important elements of cultural tourism.

In conclusion, it should be emphasised that the results indicate that Kashubia is an attractive region for tourists due to its cultural heritage, which may be the basis for the creation of numerous cultural tourism products, such as thematic trails or the organisation of events promoting Kashubia with the use of selected elements of cultural tourism.

rękodzieło, stroje ludowe, kuchnia regionalna, muzyka ludowa oraz tradycje i święta. Ankietowani wskazywali rękodzieło oraz język kaszubski jako składniki kultury o najbardziej pozytywnym wpływie. Elementem wskazywanym najczęściej jako niemający wpływu była muzyka ludowa.

Jednym z celów szczegółowych pracy było sprawdzenie wpływu dziedzictwa kulturowego na postrzeganie regionu Kaszub. Ze względu na bogactwo kultury kaszubskiej, postawiono hipotezę badawczą: *W ocenie turystów dziedzictwo kulturowe ma bardzo dobry wpływ na postrzeganie regionu Kaszub przez respondentów.* Hipoteza okazała się być trafna, ponieważ badani ocenili ten czynnik na 4,82 w skali 5-stopniowej. Ponadto, zdecydowana większość respondentów (96,5%) poleciłaby Kaszuby jako region do uprawiania turystyki kulturowej.

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Elementy kultury kaszubskiej mają bardzo duży potencjał do tworzenia produktów w zakresie turystyki kulturowej.
2. Sobótka jest świętem, którym interesuje się największa liczba respondentów, w związku z tym takie wydarzenie organizowane powinno być nie tylko w Jastarni, ale w wielu miejscowościach w regionie.
3. Organizacje odpowiedzialne za promowanie turystyki w regionie większą wagę powinny przyłożyć do promowania muzyki ludowej oraz tradycji i świąt kaszubskich, jako ważnych elementów turystyki kulturowej.

Reasumując, należy podkreślić, że uzyskane wyniki wskazują, iż Kaszuby są regionem atrakcyjnym turystycznie ze względu na dziedzictwo kulturowe, co może być podstawą do tworzenia licznych produktów turystyki kulturowej, takich m.in. jak szlaki tematyczne czy też organizowania wydarzeń promujących Kaszuby z wykorzystaniem wybranych elementów turystyki kulturowej.

Bibliografia

1. Czapiewska, G. (2019). Turystyka dziedzictwa kulturowego szansą rozwoju obszarów wiejskich regionu pomorskiego. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego*, 4, 20-36.
2. Drzeżdżon, R. (2018). *Kaszuby. Kilka słów o Kaszubach i ich ziemi*. Gdynia: Wyd. Region.
3. Drzeżdżon, R. (2014). *Kultura materialna i duchowa Kaszubów Nordowych*. Puck: Wyd. Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy.
4. Ellwart, J. (2015). *Smak Kaszub czyli kuchnia regionalna, tradycja i przepisy*. Gdynia: Wyd. Region.
5. Gaworecki, W.W. (2003). *Turystyka*. Warszawa: PWE.
6. Hełpa-Liszkowska, K. (2013). Dziedzictwo kulturowe jako czynnik rozwoju lokalnego. *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 1(6) (255), 5-18.
7. Jabłoński, A., Kuklik, M. (2019). *Jastarna przód lat – Dawno temu w Jastarni*. Jastarnia: Wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie.
8. Jędrysiak, T. (2008). *Turystyka kulturowa*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.

9. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji. Dz.U. z 1976 r., Nr 32, poz. 190.
10. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. Dz. U. 2011 r. Nr 172, poz. 1018.
11. Marciszewska, B. (2002). Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju turystyki kulturowej w Polsce. *Problemy Turystyki i Hotelarstwa*, 3, 5-9.
12. Marczak, M. (2000). *Rodzaje turystyki*. Koszalin: Wyd. Politechnika Koszalińska.
13. Mokras-Grabowska, J. (2009). Możliwości rozwoju turystyki kulturowej obszarów wiejskich w Polsce. *Turystyka Kulturowa*, 1, 14-31.
14. Niemczyk, A. (2009). Dziedzictwo kulturowe a marketing miast i regionów. [w:] red. K. Obodyński, M. Ďuriček, A. Nizioł. *Dziedzictwo kulturowe szansą rozwoju turystyki w regionie*. Rzeszów: Akademia Europejska na rzecz Euroregionu Karpackiego; Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej, 32-38.
15. Niemczyk, A. (2012). Motywy jako determinanta zachowań uczestników turystyki kulturowej. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 258, 47-57.
16. Obracht-Prondzyński, C., Fopke, T., Kulikowska, K. (2018). *Współczesna kultura kaszubska*. Gdańsk: Wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie.
17. Obracht-Prondzyński, C. (2007). *Kaszubi dzisiaj*. Gdańsk: Wyd. Instytut Kaszubski.
18. Ozimek, I., Gralak, K., Pomianek, I. (2019). *Atrakcyjność turystyczna regionów w Polsce – wybrane aspekty*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
19. Rakowska, J., Pomianek, I., Ozimek, I. (2020). *Turystyka - fundusze unijne - rozwój lokalny*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
20. Rekreacja-przyrodnicza-na-kaszubskiej-wsi. <http://lot-sercekaszub.pl/wpcontent/uploads/2016/04/Rekreacja-przyrodnicza-na-kaszubskiej-wsi.pdf> (dostęp: 21.08.2020).
21. Rohrscheidt, A.M. v. (2008). Turystyka kulturowa – wokół definicji. *Turystyka Kulturowa*, 1, 4-21.
22. Siemiński, T. (2012). *Konteksty funkcjonowania wzornictwa haftu kaszubskiego*. [w:] red. K. Kulikowska, C., Obracht-Prondzyński. *Etnoinspiracje. Inspiracje kulturą ludową we współczesnym polskim wzornictwie, modzie, architekturze, reklamie*. Gdańsk, 29-36.
23. Treder, J. (2006). *Język kaszubski*. Gdańsk: Wyd. Oficyna Czac.
24. Wojciechowska, K. (2017). *Żywotność rekonstrukcji elementów folkloru Kaszub w edukacji wczesnoszkolnej*. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 12, 2(4). <https://doi.org/10.14632/eetp.2017.12.44.25>
25. Znamierowska-Püfferowa, M. (1969). *Polskie muzealnictwo etnograficzne w okresie 25-lecia PRL*. Gdynia: Wyd. Lud.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>) allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.